

3.

Ökade skillnader mellan kvinnor och män som väljare och valda

Jakob Ahlbom, Maria Oskarson och Lena Wängnerud

Detta kapitel behandlar förekomsten av könsskillnader i prioriteringar och åsikter såväl bland väljare som bland valda politiker. Kapitlet bygger på långa tidsperspektiv men har ett särskilt fokus på valet 2018. Ett av huvudresultaten är att skillnaderna mellan kvinnor och män när det gäller partival har ökat över tid och var särskilt markanta i valet 2018, då främst Socialdemokraterna hade en övervikt kvinnliga väljare medan främst Sverigedemokraterna och Moderaterna hade en övervikt manliga väljare. Efter valet 2018 var det även historiskt stora skillnader mellan partierna när det gäller andel kvinnor i partigrupperna – Miljöpartiet och Vänsterpartiet hade en särskilt hög andel kvinnliga politiker medan Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna hade en särskilt hög andel manliga politiker. Resultaten i kapitlet visar även att kvinnor i riksdagen står närmre de kvinnliga väljarna i åsikter och prioriteringar än vad män i riksdagen gör.

Introduktion

Det är nu hundra år sedan kvinnor i Sverige fick rösträtt och valbarhet på samma villkor som män. Samma år, 1921, blev de fem första kvinnorna valda till riksdagen. På kommunal nivå hade kvinnor redan vissa politiska rättigheter, men på nationell nivå var de utestängda enbart på grund av sitt kön. Motståndarna till den kvinnliga rösträtten såg staten som "manlig" och försvarade en uppdelning i en privat "kvinnlighet" och en offentlig "manlig" sfär. Förespråkarna såg den kvinnliga rösträtten som en fråga om jämlikhet och rättvisa men det förekom också förhoppningar om en annan politisk inriktning, där frågor om kvinnors livsvillkor skulle få större utrymme (Holgersson & Wängnerud 2017).

Den första motion som föreslog kvinnlig rösträtt på samma villkor som män lades fram i riksdagen år 1884. Men det var från år 1903, när Landsföreningen för kvinnans politiska rösträtt (LKPR) bildades, som frågan började drivas med större kraft både i och utanför riksdagen. När väl beslutet om rösträtt och valbarhet var fattat sjönk dock frågan om representation av kvinnor undan i den politiska debatten. Det sågs inte som något större problem att det endast var fem kvinnor som deltog i riksdagsarbetet, vilket motsvarade ungefär 2 procent av de valda ledamöterna. Kvinnor antogs ha ungefär samma politiska ståndpunkter som män och därmed riktades fokus på de politiska partierna och inte på vem, kvinnor eller män, som besatt de politiska posterna (Florin 2017; Rönnbäck 2004). År 1971, halvvägs till dagens hundraårsjubileum av demokratis genombrott i Sverige, var andelen kvinnor i riksdagen 14 procent (Wängnerud 2017).

Under 1970-talet tog debatten om kvinnors politiska deltagande ny fart. Efter påtryckningar från kvinnoförbunden och utomparlamentariska kvinnoorganisationer började partierna arbeta mer aktivt för att få in fler kvinnor i de politiskt valda församlingarna. I samband med valet 1994 var frågor om jämställdhet särskilt framträdande i valrörelsen och flera partier gjorde satsningar på "varannan damernas" vilket bidrog till att andelen kvinnor i riksdagen för första gången gick upp till 40 procent (Freidenvall 2006). Bakom genomsnittliga siffror framkommer dock stora, och över tid ökade, skillnader mellan partierna. I den nuvarande riksdagen, 2018-2022, är andelen kvinnor särskilt hög i Miljöpartiet (75 procent) samt Vänsterpartiet (68 procent) och särskilt låg i Kristdemokraterna (27 procent) samt Sverigedemokraterna (29 procent). Parallellt med denna utveckling har det även vuxit fram ökade skillnader mellan kvinnliga och manliga väljare när det gäller partival. I valet 2018 var exempelvis andelen kvinnor bland Miljöpartiets väljare 61 procent medan motsvarande siffra var 37 procent bland Sverigedemokraternas väljare (tabell 1 i kapitlets appendix som nås via Valforskningsprogrammets webbsida www.gu.se/valforskningsprogrammet).

Ökade partipolitiska skillnader aktualiserar frågan om förekomsten av en könsdimension – det vill säga systematiska skillnader mellan kvinnor och män i politiska prioriteringar och ståndpunkter – i svensk politik. Vårt kapitel bygger på långa tidsperspektiv men har ett särskilt fokus på valet 2018. Vi undersöker förekomsten av könsskillnader i prioriteringar och åsikter såväl bland väljare som bland valda politiker. Vi undersöker även

könsskillnader i ideologisk orientering utöver själva partivalet. Den övergripande fråga vi behandlar är om partierna i dagens riksdag, med den prägel de har av att locka antingen fler kvinnor eller fler män, fullt ut speglar de könsskillnader i politiska ståndpunkter som finns i valmanskåren som helhet. Om så är fallet, och det inte kvarstår några könsskillnader när vi tar hänsyn till partitillhörighet, kan man säga att könsdimensionen sammanfaller med partidimensionen. Om däremot könsskillnader i åsikter och prioriteringar återfinns även inom partierna, finns det skäl att tala om en separat könsdimension.

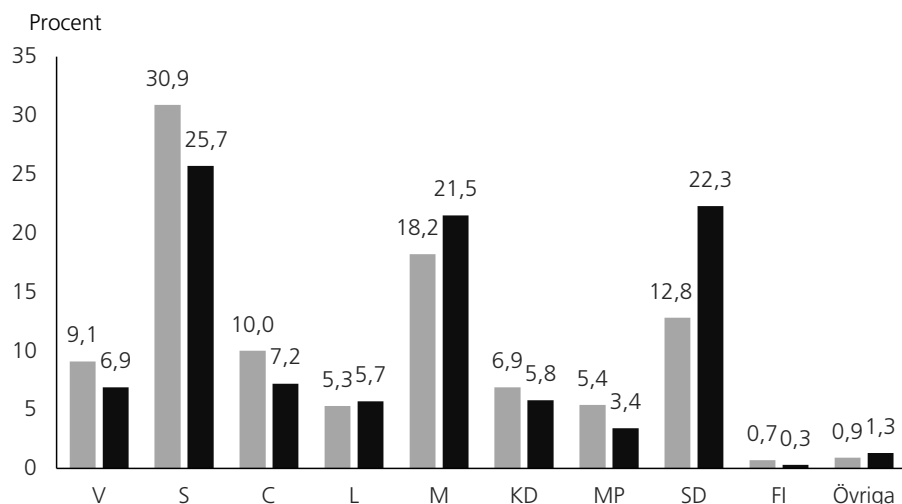
Framväxten av ”moderna” könsskillnader

I det första riksdagsvalet med rösträtt för kvinnor 1921 deltog 47 procent av kvinnorna och 62 procent av männen, en relativt stor skillnad på 15 procentenheter. Mer detaljerade undersökningar har dock visat att kvinnor var överrepresenterade i de grupper – exempelvis äldre och lågavlönade väljare – där valdeltagandet generellt sett var lågt vid den här tiden (Östberg 1997). Betydelsen av könstillhörighet samvarierade således med andra socioekonomiska faktorer. I övrigt vet forskningen väldigt lite om eventuella skillnader mellan kvinnor och män vid tiden för demokratins genombrott när det gäller politiska prioriteringar och ståndpunkter. Vilket parti kvinnor och män röstade på registrerades förstås inte, endast själva valdeltagandet. Det är först med de enkäter och intervjuer med väljare som började göras under 1950-talet i Sverige som mer systematisk kunskap om könsskillnader utöver själva valdeltagandet växer fram.

En av de slutsatser som drogs i de tidiga väljarundersökningarna på 1950-talet är att kvinnor var mer konservativa än män, vilket bland annat tog sig uttryck i att de i högre grad än män röstade på partier till höger på den ideologiska skalan. Detta gällde inte bara i Sverige utan i en rad andra liknande länder (Inglehart & Norris 2003). Sedan dess har det dock i de flesta avancerade demokratier vuxit fram vad som på engelska kallas ett ”modern gender gap” i röstning, vilket innebär att kvinnor i högre grad än män röstar på partier till vänster på den ideologiska skalan. I Sverige har utvecklingen av en ”modern” könsskillnad analyserats i ett flertal studier (Naurin & Öhberg 2019; Oskarson & Ahlbom 2021; Oskarson & Wängnerud 1995). Resultaten visar bland annat att Moderaterna sedan valet 1976 varit betydligt starkare bland män än bland kvinnor, dessförinnan var dock tendensen ett starkare stöd bland kvinnor. Könsskillnaderna i röstning på Socialdemokraterna har varierat mer. Under perioden 1979-1988 erhöll partiet ett tydligt starkare stöd bland kvinnliga än manliga väljare, medan det omvända var fallet under perioden 1994-2006. Vid de tre senaste valen 2010, 2014 och 2018 är mönstret återigen att Socialdemokraterna erhållit ett starkare stöd bland kvinnor medan Sverigedemokraterna övertagit rollen från Moderaterna som det parti som i störst utsträckning lockar manliga väljare. Miljöpartiet och i viss mån Vänsterpartiet har under de senaste decennierna fått starkare stöd av kvinnliga än av manliga väljare, medan övriga partier inte uppvisar lika tydliga tendenser när det gäller skillnader som kan hänvisas till kön. Figur 1 redovisar kvinnors och mäns partival i riksdagsvalet 2018. Resultaten visar

störst övervikt manliga väljare för Sverigedemokraterna (9,5 procentenheter) och störst övervikt kvinnliga väljare för Socialdemokraterna (5,2 procentenheter).

Figur 1. Kvinnors och mäns partival i riksdagsvalet 2018 (procent)

Källa: Valforskningsprogrammet, Göteborgs universitet: Valundersökningen 2018.

Kommentar: Resultaten i figuren bygger på frågan "Vilket parti röstade du på i årets riksdagsval?" i Valundersökningen 2018. Figuren visar andelen kvinnor och män som röstar på respektive parti. Data har viktats efter de officiella valresultaten i riksdagsvalet 2018.

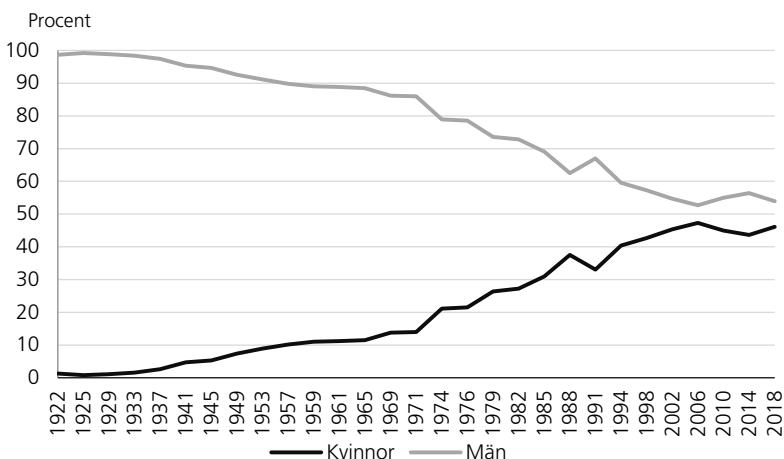
Analyser som gjorts tyder på ökade könsskillnader i partival under de senaste decennierna (Oscarsson & Holmberg 2016; Oskarsson & Ahlborn 2021). Fokus, i svensk såväl som i internationell forskning, har hittills i stor utsträckning legat på att förklara varför kvinnor gått från att vara mer höger än män till att vara mer vänster, eller vad som ofta benämns "the modern gender gap" (Giger, 2009; Inglehart & Norris 2003). Den huvudsakliga förklaringen till att kvinnor tidigare var mer konservativa var deras högre grad av religiositet. Omorienteringen, att kvinnor blivit mer vänster, förknippas vanligen med processer som modernisering, sekularisering, höjd utbildningsnivå och kvinnors ökade arbetsmarknadsdeltagande. I många länder har partier till vänster stått för högre prioriteringar av en utbyggd välfärdssektor där satsningar på områden som offentligt finansierad barnomsorg och äldreomsorg underlättat en kombination av yrkesarbete och familj för framförallt kvinnor (Hernes 1987; Iversen & Rosenbluth 2006). Idag förvärvsarbetar kvinnor i Sverige i samma utsträckning som män men arbetsmarknaden är tämligen könsuppdelad där kvinnor i högre utsträckning än män arbetar inom välfärdssektorn och oftare är kommunalt anställda, medan män i större utsträckning arbetar inom tillver-

kningssektorn och är privat anställda. I internationell forskning om könsskillnader i politisk orientering antas dessa skillnader i positioner i samhället speglas inte bara i partival utan även brett i sociokulturell ideologisk orientering och i åsikter i politiska sakfrågor (Campbell 2004; Dassonneville 2020; Goossen 2020; Spierings & Zaslove 2017). Flera internationella studier har visat att skillnaderna i kvinnors och mäns politiska orientering dessutom har ett tydligt generationsmönster, där det framförallt är i yngre generationer som kvinnor står till vänster om män (Abendschön & Steinmetz 2014; Giger 2009; Shorrocks 2018). Forskningen har också visat att de tidigare relativt stora könsskillnaderna när det gäller valdeltagande numera försvunnit helt. Redan på 1950-talet var skillnaderna mycket små och sedan valet 1979 har kvinnor i Sverige till och med haft en till två procentenheters högre valdeltagande än män (Oskarson & Ahlbom 2021). Däremot finns fortfarande vissa könsskillnader i exempelvis politiskt intresse, i politisk kunskap, i att följa politiska nyheter i media och i vissa typer av politiska aktiviteter (Dassonneville & McAlister 2018; Delli Carpini & Keeter 2000; Stolle & Gidengil 2010; Verba et al. 1995).

Teorin om närvarons politik

Den snabba minskning i Sverige när det gäller skillnader i kvinnors och mäns valdeltagande åtföljdes inte av någon lika snabb utjämning när det gäller fördelningen av kvinnor och män i riksdagen. Figur 2 visar utvecklingen av andel kvinnor och män i riksdagen från år 1922, när de fem första kvinnorna tog plats, till det senaste valet 2018. Resultaten bekräftar att det var först på 1970-talet som takten ökade när det gäller att bryta mansdominansen bland valda politiker. Den hittills högsta andelen kvinnliga politiker, 47 procent, återfanns i riksdagen efter valet 2006. I den nuvarande riksdagen är andelen i genomsnitt 46 procent.

Figur 2. Andel kvinnor och män i riksdagen 1922-2018 (procent)

Källa: Wängnerud 2017 s. 207 samt SCB:s valstatistik.

Teorin om närvarons politik (Phillips 1995) problematiserar manlig dominans bland politiker och gör gällande att det behövs kvinnliga politiker för att kvinnliga väljares prioriteringar och åsikter, på motsvarande sätt som manliga väljares prioriteringar och åsikter, ska få utrymme i politisk debatt och beslutsfattande. Teorin motsäger inte betydelsen av ideologi och partitillhörighet, men menar att en ökad andel kvinnliga politiker är nödvändig för att ändra partiernas inriktning och få dem att i högre grad prioritera frågor som relaterar till kvinnors position i samhället, vilket exempelvis kan handla om möjligheten att kombinera yrkesliv och familj men också motverka diskriminering och stärka kroppslig integritet.

När vi tidigare diskuterade förklaringar till framväxten av ”moderna” könsskillnader i partival – det vill säga att kvinnor kommit att stå till vänster om män – tog vi fasta på att partier till vänster ofta stått för högre prioriteringar av en utbyggd välfärdssektor där satsningar på områden som offentligt finansierad barnomsorg och äldreomsorg underlättat en kombination av yrkesarbete och familj (Hernes 1987; Iversen & Rosenbluth 2006). Utifrån denna diskussion, samt teorin om närvarons politik, kommer de följande empiriska analyserna att följa två spår där det första (i) handlar om huruvida politikernas könstillhörighet har betydelse för representationen av kvinnliga respektive manliga väljares prioriteringar och åsikter och det andra (ii) om det finns skillnader som kvarstår när vi tar hänsyn till partitillhörighet.

Tabell 1 visar utvecklingen sedan 1985 när det gäller andel kvinnor i partiernas riksdagsgrupper. Den gråtonade rutan visar att de röd-gröna partierna sedan valet 1994 konstant har haft mer än 40 procent kvinnor i sina partigrupper, vilket inte lika systematiskt varit fallet bland övriga partier. Efter valet 2018 är det historiskt stora skillnader, 48 procentenheter, mellan partiet med högst (Miljöpartiet, 75 procent) respektive lägst (Kristdemokraterna, 27 procent) andel kvinnliga politiker. Detta gör troligt att eventuella könsskillnader i politiska prioriteringar och ståndpunkter idag snarast återfinns mellan än inom partierna.

”Kvinnors intressen” eller en bredd av politikområden?

Teorin om närvarons politik fick ett genomslag på 1990-talet då andelen kvinnliga politiker i nationella parlament runt om i världen fortfarande var mycket låg. Diskussionen kom då att handla om bristande representation av sakområden som kan benämnas ”kvinnors intressen”, det vill säga områden som är mer fundamentala för kvinnors än för mäns position i samhället. Kärnfrågan gällde om dessa områden skulle komma att få en högre prioritet med fler kvinnliga politiker. Forskningen framhåller att vilka frågor detta konkret handlar om skiljer sig över tid och rum. Samhällen förändras och i exempelvis Sverige har mäns uttag av föräldraledighet ökat sedan 1990-talet (från 10 procent av dagarna med föräldrapenning år 1990 till 30 procent 2019) vilket antyder en viss uppluckring av kvinnors och mäns samhällsliga positioner. Ett alternativ till att undersöka ”kvinnors intressen” är att undersöka eventuella könsskillnader på en bredd av politikområden,

Tabell 1. Andel kvinnor i partiernas riksdagsgrupper, 1985–2018 (procent)

År	Totalt	Röd-gröna			Allianspartierna				Högerpopulistiska	
		V	S	MP	C	L	KD	M	NyD	SD
1985	32	16	35	-	32	39	-	22	-	-
1988	38	38	41	45	38	43	-	27	-	-
1991	34	31	41	-	39	33	31	26	12	-
1994	40	46	48	56	37	35	33	28	-	-
1998	43	42	50	50	56	35	41	30	-	-
2002	45	47	48	59	50	48	30	40	-	-
2006	47	64	50	53	38	50	46	43	-	-
2010	45	58	48	56	39	38	42	48	-	15
2014	44	57	46	48	41	26	38	52	-	22
2018	46	68	48	75	39	40	27	54	-	29

Källa: Riksdagens ledamotsförteckningar samt SCB för respektive år.

Kommentar: Resultaten visar andel kvinnor direkt efter respektive val med hänsyn tagen för ersättare för talman och statsråd. Siffrorna är avrundade till heltal. (-) partiet ej representerat i riksdagen.

vilket öppnar för möjligheten att nyansera bilden och fånga fler likheter och skillnader i prioriteringar och politiska ståndpunkter. Vårt kapitel omfattar båda dessa alternativ, ett specifikt fokus på kvinnors intressen och en analys av en bredd av politikområden.

En annan viktig diskussion handlar om huruvida fokus bör ligga på politiska prioriteringar, det vill säga vad som uppfattas vara viktiga politiska frågor oavsett vilka lösningar som förespråkas, eller snarare på själva åsiktsriktningen. Även här har vi valt att omfatta båda dessa alternativ. Vi skall dock börja den empiriska delen av vårt kapitel med att fördjupa oss i könsskillnader i ideologisk orientering då omorienteringen bland kvinnor, från att ha varit mer höger till att bli mer vänster än män, är ett av de mer stabila resultaten i den internationella forskningen.

Könsskillnader i ideologisk orientering

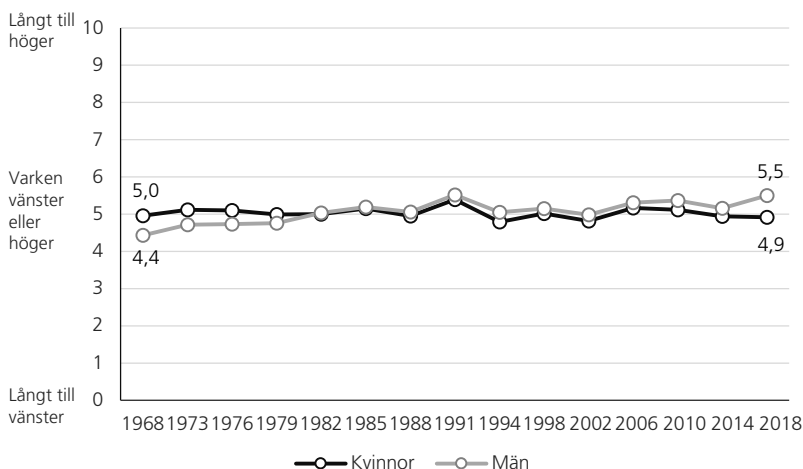
Vi skall analysera olika mått på ideologisk orientering för att få en mer stabil bild av den utveckling som tidigare forskning framhållit – där kvinnor som grupp antas ha hamnat till vänster om män som grupp. När det gäller väljare kan vi följa en utveckling i subjek-

tiv vänster-högerposition från år 1968 och framåt. För riksdagsledamöterna kan vi följa motsvarande utveckling från år 1985 och framåt. Förutom subjektiv vänster-högerposition ska vi för 2018 analysera två alternativa sätt att mäta ideologisk orientering, ett som mäter en ekonomisk vänster-högerdimension (ekonomiskt index) och ett som mäter en socio-kulturell dimension (kulturellt index). Framväxten av ett tvådimensionellt ideologiskt partisystem har, såväl i Sverige som i andra avancerade demokratier, diskuterats allt mer under senare år.

Subjektiv vänster-höger placering

Figur 3 visar hur kvinnliga och manliga väljare (3a) respektive kvinnliga och manliga riksdagsledamöter (3b) själva, subjektivt, placerar sig på en skala som går från 0, långt till vänster, till 10, långt till höger.

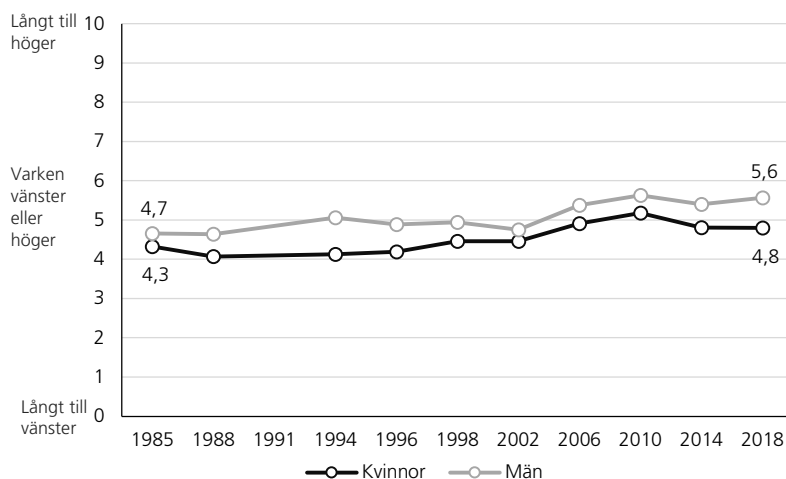
Figur 3a. Vänster-högeridentifikation bland kvinnliga och manliga väljare 1968-2018 (medelvärden)

Källa: Valforskningsprogrammet, Göteborgs universitet: Valundersökningarna 1968-2018.

Kommentar: Frågan lyder: "Man brukar ju ibland tänka sig att partierna kan ordnas från vänster till höger efter politisk ställning. ... Var någonstans på skalan skulle du vilja placera Dig själv?" Skalan går från 0 'långt till vänster' till 10 'långt till höger' med mittenalternativet 5 'varken till vänster eller till höger'. Figuren visar medelvärdet på vänster-högerskalan för kvinnor respektive män.

Figur 3b. Vänster-högeridentifikation bland kvinnor och män i riksdagen 1985-2018 (medelvärden)

Vänster-högerplacering kvinnor och män i riksdagen 2018 per parti

	V	S	MP	C	L	KD	M	SD
Kvinnor	1,1	2,8	3,8	6,4	5,6	7,2	7,6	6,8
Män	1,4	3,1	4,0	6,1	6,6	7,3	8,7	6,4

Källa: Valforskningsprogrammet, Göteborgs universitet: Riksdagsundersökningarna 1985-2018.

Kommentar: Frågan lyder: "Man brukar ju ibland tänka sig att partierna kan ordnas från vänster till höger efter politisk inställning. ... Var någonstans på skalan skulle du vilja placera Dig själv?" Skalan går från 0 'långt till vänster' till 10 'långt till höger' med mittenalternativet 5 'varken till vänster eller till höger'. Figuren visar medelvärdet på vänster-högerskalan för kvinnor respektive män. Figuren följs av en tabell som visar vänster-högermedelvärden 2018 per parti.

Något överraskande är det huvudsakliga resultatet för väljare i figur 3a att kvinnor i genomsnitt placerar sig ungefär på samma position 2018 (4,9) som 1968 (5,0). Den omorientering som skett i Sverige är att manliga väljare, i genomsnitt, rört sig högerut från en position tydligt till vänster om kvinnor år 1968 (4,4) till en position tydligt till höger om kvinnor år 2018 (5,5). Män som grupp har därmed på 50 år rört sig ett drygt skalsteg högerut längs vänster-högerdimensionen, vilket varit betydligt mindre uppmärksammat i forskningen än kvinnors förmodade rörelse vänsterut. När det gäller riksdagen har såväl kvinnliga som manliga politiker rört sig högerut längs den ideologiska skalan sedan 1985. Medan manliga politiker i genomsnitt rört sig 0,9 skalsteg (från 4,7 till 5,6) har kvinnliga politiker rört sig 0,5 skalsteg (från 4,3 till 4,8). År 2018 är det ideologiska avståndet mellan kvinnor och män något större i riksdagen (0,8 skalsteg) än bland väljarna (0,6 skalsteg). I den nedre delen av figur 3b finns en uppställning av vänster-högerposition för kvinnor och män i de olika riksdagspartierna år 2018. Det ideologiska avståndet mellan kvinnor och män är som störst inom Moderaterna (1,1 skalsteg) samt Liberalerna (1,0 skalsteg) medan avståndet är mindre i övriga partier. I två partier, Centerpartiet och Sverigedemokraterna, är det kvinnor som står längst till höger.

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att det är under 1980-talet som manliga väljare börjar hamna till höger om kvinnliga väljare längs vänster-högerdimensionen. Störst könsskillnad i ideologisk vänster-högerposition återfinns 1968 och 2018 men under dessa 50 år har positionerna blivit omvända som en följd av rörelsen högerut bland män. I riksdagen återfinns en rörelse högerut både bland kvinnor och män mellan år 1985 och 2018. Samtidigt går det att konstatera att år 2018 står kvinnor i riksdagen (4,8) i genomsnitt nära de kvinnliga väljarna (4,9) medan män i riksdagen (5,6) i genomsnitt står nära de manliga väljarna (5,5).

Ekonomisk kontra kulturell ideologisk orientering

Flera kapitel i den här boken tar upp och problematiserar förekomsten av en tvådimensionell ideologisk konfliktstruktur. Förutom en ekonomiskt präglad vänster-höger ideologi diskuteras en kulturell dimension, vilken ibland går under beteckningen GALTAN (Grön Alternativ Libertär kontra Traditionell Auktoritär Nationalist) och ibland endast benämns som en kulturell dimension där synen på frihetliga värden är central. I likhet med kapitel 8 och 9 har vi konstruerat två index, ett ekonomiskt och ett kulturellt, som bygger på inställning bland väljare samt riksdagsledamöter till en rad olika sakfrågor (se kapitel 9 för detaljer kring hur indexen har konstruerats). Tabell 2 nedan visar kvinnliga och manliga väljares respektive kvinnliga och manliga politikeres positioner längs den ekonomiska respektive kulturella dimensionen år 2018. Lägre indexvärden betyder mer ekonomiskt vänster respektive mer frihetliga/libertära värderingar.

Tabell 2. Medeltal för de ekonomiska och kulturella indexen bland kvinnliga och manliga väljare och riksdagsledamöter (2018)

	Väljare 2018			Riksdagsledamöter 2018		
	Kvinnor	Män	Könsskillnad	Kvinnor	Män	Könsskillnad
Ekonomiskt index	2,44	2,68	0,24	2,53	2,97	0,44
Kulturellt index	3,24	3,49	0,25	3,06	3,37	0,31

Källa: Valforskningsprogrammet, Göteborgs universitet: Valundersökningen 2018 och Riksdagsundersökningen 2018.

Kommentar: De ekonomiska och kulturella indexen är additivt sammansatta av fyra åsiktsfrågor per index utifrån en operationalisering utvecklad av Kriesi et al. (2006, 2008) (se kapitel 9 för vidare förklaring). De sakfrågor som ingår i de teoretiska definitionerna av åsiktsdimensionerna och som dessutom ställts i både Riksdagsundersökningen 2018 och Valundersökningen 2018 (samt även samma VU-edition ingår i indexen. De åsiktsfrågor som ingår i det ekonomiska indexet är "Minska den offentliga sektorn", "Minska inkomstskillnaderna i samhället", "Sänka skatterna" och "Bedriva mer av sjukvården i privat regi". De sakfrågor som ingår i det kulturella indexet är "Minska det svenska biståndet till utvecklingsländerna", "Ta emot färre flyktingar", "Minska försvarsutgifterna", "Införa mycket hårdare fängelsestraff för brottslingar". Indexen är additivt sammansatta och därefter dividerade med 4 så att de går från 1 (ekonomisk vänster/kulturellt frihetlig) till 5 (ekonomiskt höger/kulturellt konservativ).

När vi mäter ideologisk orientering på detta sätt bekräftas den bild som tidigare framkom i analysen av subjektiv vänster-högerposition. Såväl bland väljare som i riksdagen är kvinnor mer ekonomiskt vänster och kulturellt mer frihetliga/libertära än män. Resultaten visar också en tendens där politikerna står till höger om väljarna på det ekonomiska indexet medan det kulturella indexet visar på mer frihetliga/libertära värderingar bland politiker än bland väljarna. Även i denna analys framkommer ett mönster där kvinnor i riksdagen i genomsnitt står närmre de kvinnliga väljarna än vad män i riksdagen gör. Sammanfattningsvis visar dessa alternativa sätt att mäta ideologisk orientering att de jämförelsevis stora könsskillnader som tidigare framkommit i ideologisk vänster-högerposition för år 2018 är stabila och upprepas oavsett sätt att göra mätningarna på.

Prioriteringar av politiska sakområden

Politiska prioriteringar handlar, vilket vi tidigare tagit upp, om vad som är viktiga politiska sakområden men säger inget om vilka lösningar som förespråkas. Figur 4 visar resultaten av två öppna frågor där (i) väljarna angett vilken eller vilka sakområden som varit

viktiga för dem när de bestämt sitt partival samt (ii) riksdagsledamöterna angett sina främsta intresseområden i politiken. Svaren har kodats i efterhand och ställts samman i mer övergripande kategorier.

Mot bakgrund av den tidigare diskussionen om kvinnors intressen har vi tagit med två sakområden – socialpolitik/sjukvård samt utbildning – som rör välfärdspolitiska frågor. Vi har även, mot bakgrund av könsskillnader på det ekonomiska indexet där manliga väljare och politiker står mer till höger än kvinnliga väljare och politiker, tagit med två frågor som rör sysselsättning samt ekonomi. Svarta linjer visar resultaten bland väljare och grå linjer resultaten bland riksdagens ledamöter. Heldragna linjer visar resultaten bland kvinnor och streckade linjer resultaten bland män.

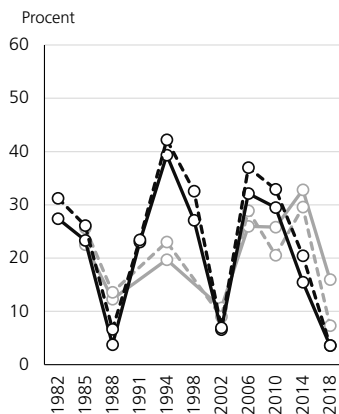
Ett mönster som framträder i figur 4 är att sysselsättning – våra resultat går tillbaka till 1980-talet – knappast är en könsskiljande fråga i Sverige. Prioriteten för detta område tycks följa konjunktursvängningar och resultaten visar särskilt hög prioritet såväl bland kvinnliga som manliga väljare (svarta linjer) i valet 1994 när arbetslösheten i Sverige nådde en historiskt hög nivå. Går vi till sakområdet ekonomi visar detta område också på topprioriteringar i valet 1994, men då med en särskilt hög prioritet bland män i riksdagen (streckad grå linje) och manliga väljare (streckad svart linje). Generellt sett visar dock resultaten att ekonomi under samtliga år i undersökningen är ett område med särskilt hög prioritet bland män i riksdagen. Lägst prioritet för sakområdet ekonomi återfinns bland kvinnliga väljare.

Medan prioriteten för de två områdena sysselsättning och ekonomi tenderar att följa ekonomiska konjunkturer ser mönstren annorlunda ut för de två mer välfärdspolitiska områdena socialpolitik/sjukvård samt utbildning. Det tydligaste mönster som framkommer i figur 4 är att dessa två områden hade särskilt hög prioritet bland kvinnor i riksdagen (heldragna grå linjer) under 1980-talet och tidigt 1990-tal. Bland väljare, särskilt kvinnliga väljare (heldragna svarta linjer) stiger dessa områden i prioritet undan för undan i den undersökta perioden. I 2018 års val har dessa två områden likvärdigt hög prioritet bland kvinnliga väljare och kvinnliga politiker (heldragna svarta och grå linjer).

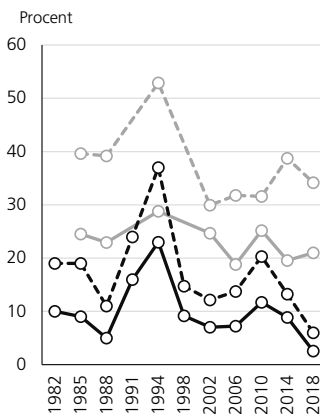
Sammanfattningsvis kan vi konstatera att diskussionen om könsskillnader i politiska intresseområden knappast tappat i relevans, snarare tvärtom. Områdena socialpolitik/sjukvård samt utbildning får undan för undan högre prioritet även bland manliga väljare men denna ökning är betydligt svagare än bland kvinnliga väljare. Under perioden 2002-2014 jämnas könsskillnaderna ut i riksdagen för att återigen bli jämförelsevis stora år 2018. I nästa steg, där vi undersöker könsskillnader i åsikter i politiska sakfrågor, ska vi komma in på frågan om det finns könsskillnader som kvarstår efter kontroll för partitillhörighet.

Figur 4. Andel omnämningen av viktiga frågor för partival respektive intresseområden bland väljare och ledamöter 1982-2018 (procent)

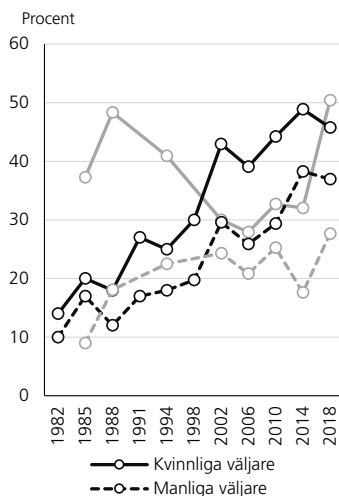
Sysselsättning

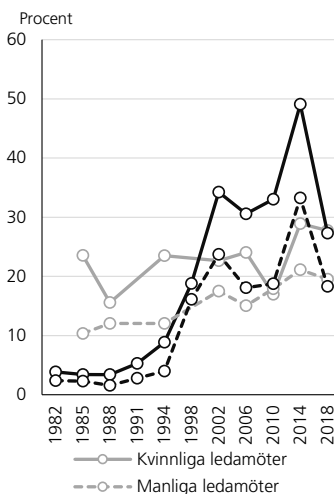
Ekonomi

Socialpolitik/sjukvård

Utbildning

Källa: Valforskningsprogrammet, Göteborgs universitet: Valundersökningarna 1982-2018 och Riksdagsundersökningarna 1985-2018.

Kommentar: Frågan har i valundersökningarna varierat något över tid men lyder år 2018: "Är det någon eller några frågor som är viktiga för dig när det gäller vilket parti du tänker rösta på i riksdagsvalet den 9 september? Vilken eller vilka frågor är det? Ange högst tre frågor." I Riksdagsundersökningarna lyder frågan "Vilken eller vilka områden inom politiken är Du mest intresserad av?". Respondenterna i valundersökningarna och riksdagsundersökningarna har haft möjlighet att skriva sina svar i fritext. Svaren har sedan kodats till respektive sakfrågekategori.

Åsikter i politiska sakfrågor

En sak är vilka frågor som anses vara viktiga, en annan vilken ståndpunkt man har när frågorna väl hamnat på bordet. Figur 5 visar könsskillnader bland väljare och riksdagsledamöter i sex sakfrågor som funnits med i den politiska debatten under lång tid. Tre av dessa, inställningen till att minska den offentliga sektorn, förslaget att förbjuda alla former av pornografi samt förslaget att införa sextimmars arbetsdag för alla förvärvsarbete relaterar mer än de övriga till kvinnors position i samhället på så sätt att frågorna om offentlig sektor och förkortad arbetstid relaterar till en diskussion om att lyckosamt kunna kombinera yrkesliv och familj, medan frågan om pornografi relaterar till en diskussion om kroppslig integritet för kvinnor. Övriga sakfrågor vi tagit med gäller ett förslag om att ta emot färre flyktingar, införa mer privat sjukvård samt att avveckla kärnkraften. I figur 5 redovisas den andel som är positivt inställd (mycket eller ganska positiv) till respektive förslag. Svarta linjer visar resultaten bland väljare och grå linjer resultaten bland riksdagens ledamöter. Heldragna linjer visar resultaten bland kvinnor och streckade linjer resultaten bland män.

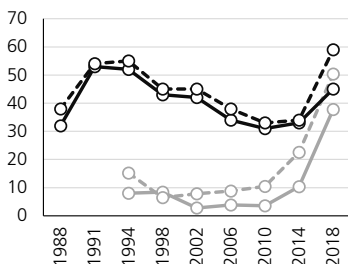
Flera kapitel i den här boken (se kapitel 5 och 7) tar upp det stora opinionsavstånd som tidigare fanns mellan väljare och politiker när det gäller förslaget om att ta emot färre flyktingar, där väljarna varit betydligt mer positivt inställda än politikerna. Figur 5 visar att i denna fråga är det särskilt kvinnor i riksdagen och manliga väljare som befunnit sig på stort avstånd från varandra. I likhet med övriga kapitel visar våra resultat hur opinionsavståndet minskar över tid samtidigt som mönstret kvarstår att kvinnor i riksdagen och manliga väljare är de som i genomsnitt befinner sig längst från varandra.

Inställningen till förslaget om att införa mer privat sjukvård visar inledningsvis på en stark positiv opinion bland såväl kvinnliga som manliga väljare. Under 1990-talet sker ett skifte där politikerna i riksdagen blir de som är mest positiva till förslaget. Bland väljare är inte detta någon könsskiljande fråga, men efterhand blir inställningen till privat sjukvård könsskiljande bland politikerna i riksdagen – det är bland manliga politiker i riksdagen som det återfinns högst andel positiva till förslaget. Mönstren när det gäller inställningen till förslaget om att minska den offentliga sektorn är något mer komplexa än när det gäller inställningen till förslaget om mer privat sjukvård, men även här sker en omsvängning på så sätt att politikerna i riksdagen över tid blir tydligt mer positiva än väljarna. Allra mest positiva till att minska den offentliga sektorn är manliga riksdagsledamöter.

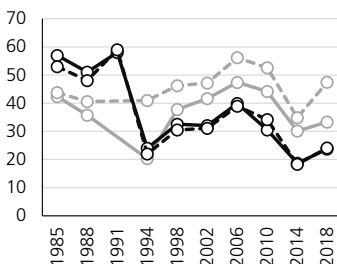
Tidigare undersökningar visar att miljörelaterade frågor har ett starkare stöd bland kvinnor än män i Sverige (Sundström & MacCright 2014). Den miljörelaterade åsiktsfråga vi tagit med handlar om inställningen till att avveckla kärnkraften. Resultaten i figur 5 visar att kvinnor i riksdagen är de som är mest positiva till förslaget och sedan valet 2010 är kvinnliga väljare den grupp som därefter uppvisar starkast stöd för en avveckling. Manliga väljare uppvisar genomgående ett jämförelsevis lågt stöd för förslaget om att avveckla kärnkraften. År 2018 är stödet som allra lägst bland män i riksdagen.

Figur 5. Andel som anser att förslagen är mycket eller ganska bra bland väljare och ledamöter 1982-2018 (procent)

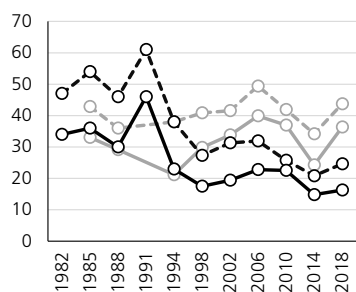
Ta emot färre flyktingar

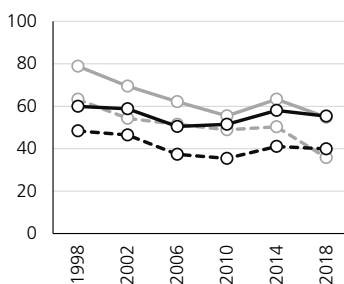
Mer privat sjukvård

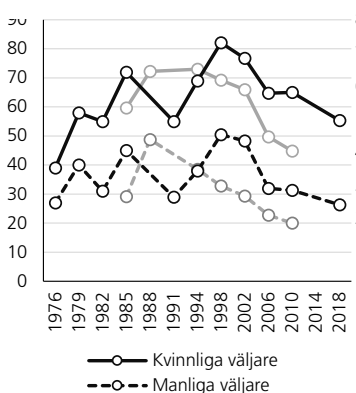
Minska den offentliga sektorn

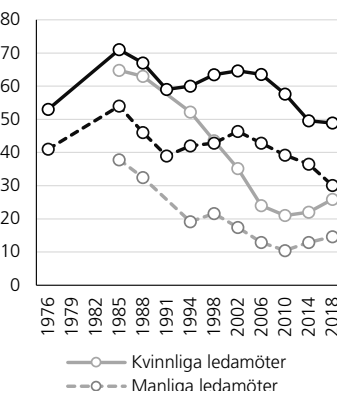
Avveckla kärnkraften

Förbjuda pornografi

Införa 6-timmars arbetsdag

Källa: Valforskningsprogrammet, Göteborgs universitet: Valundersökningarna 1982-2018 och Riksdagsundersökningarna 1985-2018.

Kommentar: Figuren visar resultaten för andelen väljare respektive riksdagsledamöter som angett "Mycket bra förslag" eller "Ganska bra förslag" för de presenterade politiska förslagen.

Den mest tydligt könskiljande sakfrågan i de undersökningar vårt kapitel bygger på gäller inställningen till förslaget om att förbjuda alla former av pornografi. Sedan valet 1979 har en majoritet bland kvinnliga väljare varit positiva till detta förslag. Det återfinns också ett starkt stöd för förslaget bland kvinnor i riksdagen medan stödet är betydligt lägre bland manliga väljare och män i riksdagen. Slutligen visar resultaten i figur 5 att åsiktskillnaderna är särskilt stora mellan kvinnliga väljare och män i riksdagen när det gäller inställningen till att införa sex-timmars arbetsdag. Under hela den undersökta perioden är detta en fråga med synnerligen starkt stöd bland kvinnliga väljare men särskilt sedan början av 1990-talet är stödet lågt bland män i riksdagen. Under 1980-talet fanns det ett starkt stöd för detta förslag bland kvinnor i riksdagen men sedan dess har stödet sjunkit rejält i denna grupp och åsikterna har närmat sig dem som finns bland män i riksdagen.

Ett huvudresultat utifrån resultaten i figur 5 är att särskilt i de frågor som relaterar till vad som brukar kallas "kvinnors intressen" – här exemplifierat med pornografifrågan och frågan om sex-timmars arbetsdag - är avståndet stort mellan kvinnliga väljare och män i riksdagen. En mer systematisk beräkning av åsiktsskillnader (tabell 2 i appendix) där vi tagit med totalt 16 olika sakfrågor vid fyra tidpunkter (1985, 1994, 2006 och 2018) bekräftar att kvinnor i riksdagen i genomsnitt står närmare de kvinnliga väljarna i åsikter än vad män i riksdagen gör. Resultaten stöder teorin om närvarons politik då åtminstone åsiktsöverensstämmelsen gentemot kvinnliga väljare i genomsnitt är bättre för kvinnliga än för manliga politiker.

Partitillhörighetens betydelse

Vårt kapitel utgår från det faktum att det idag finns tydliga skillnader när det gäller andel kvinnor och män i de olika partiernas riksdagsgrupper men också i partivalet bland kvinnliga och manliga väljare. Kärnfrågan är därmed om de könsskillnader vi återfunnit i tidigare avsnitt kvarstår efter det att vi tar hänsyn till partitillhörighet. I denna del av analysen fokuserar vi på ståndpunkter i politiska sakfrågor. För att få en bild av utvecklingen över tid gör vi nedslag vid fyra tillfällen: 1985, 1994, 2006 och 2018. Vi har tagit med de sakfrågor som är helt jämförbara mellan väljare och ledamöter i riksdagen. Analysen är genomförd i två steg där "utan kontroll för parti" visar på eventuella könsskillnader i valmanskåren och riksdagen som helhet och "med kontroll för parti" visar om resultaten blir de samma när vi tar hänsyn till partitillhörighet. Stjärnor (*) markerar statistiskt signifikanta skillnader där fler stjärnor betyder ett statistiskt säkrare resultat. Ett minustecken framför siffrorna visar att kvinnor är mer negativt inställda än män till de olika förslagen än män (inget tecken visar att kvinnor är mer positivt inställda än män).

Tabell 3. Regressionsanalyser av könsskillnader i åsikt om olika politiska sakfrågor 1985-2018 (regressionskoefficienter)

Fråga	År	Väljare		Riksdagsledamöter	
		Utan kontroll för parti	Med kontroll för parti	Utan kontroll för parti	Med kontroll för parti
Minska den offentliga sektorn	1985	0,20***	0,23***	-0,32	-0,16
	1994	-0,55***	-0,51***	-0,64*	-0,14
	2006	-0,35***	-0,33***	-0,30	-0,02
	2018	-0,30***	-0,20***	-0,38*	-0,09
Minska försvarsutgifterna	1985	0,16**	0,12*	0,24	0,17
	1994	-0,01	-0,06	0,45***	0,15
	2006	-0,15**	-0,16**	0,09	-0,048
	2018	0,17***	0,09***	0,28*	0,08
Bedriva mer av sjukvården i privat regi	1985	0,08	0,12**	-0,16	-0,05
	1994	-0,03	-0,01	-0,69	-0,15*
	2006	0,04	0,04	-0,27	0,03
	2018	-0,02	0,06**	-0,50***	-0,22*
Införa 6-timmarsdag för alla förvärvsarbetande	1985	0,54***	0,48***	0,67***	0,57***
	1994	0,56***	0,52***	1,14***	0,80***
	2006	0,65***	0,62***	0,52***	0,25**
	2018	0,57***	0,54***	0,51***	0,18
Förbjuda alla former av pornografi	1985	0,75***	0,73***	0,74***	0,74***
	1994	0,89***	0,88***	1,03***	0,88***
	2006	0,95***	0,92***	0,98***	0,91***
	2018	0,96***	0,96***		
Minska inkomstskillnaderna i samhället	1994	0,33***	0,30***	0,38**	0,02
	2006	0,29***	0,28***	0,22	0,03
	2018	0,20***	0,10***	0,28	0,02
Ta emot färre flyktingar i Sverige	1994	-0,10*	-0,04	-0,41***	0,25**
	2006	-0,12*	-0,03	-0,26*	-0,18
	2018	-0,37***	-0,19***	-0,39*	-0,11
Sänka skatterna	2006	-0,09	-0,05	-0,30	-0,04
	2018	-0,30***	-0,16***	-0,55**	-0,25**
Sverige bör söka medlemskap i Nato	2006	-0,14*	-0,12*	-0,19	0,02
	2018	-0,16***	-0,07**	-0,37	-0,18
Sverige bör på lång sikt avveckla kärnkraften	2006	0,58***	0,51***	0,37*	0,19
	2018	0,60***	0,46***	0,60***	0,30**
Höja skatten på bensen	2018	0,20***	0,06**	0,27	-0,02
Införa mycket hårdare straff för brottslingar	2018	-0,06	0,06	-0,23	-0,0
Införa republik i Sverige	2018	-0,23***	-0,27***	0,39*	0,02
Förbjuda tiggeri	2018	-0,24***	-0,05***	-0,47*	-0,24*
Minska det svenska biståndet till u-länderna	2018	-0,28***	-0,10*	-0,36*	-0,32**
Öka ekonomiskt stöd till invandrare	2018	0,16***	0,06	0,22	0,02
Ekonomisk dimension	2018	0,24***	0,12***	0,44**	0,15*
Kulturell dimension	2018	0,26***	0,09**	0,27*	0,12

Källa: Valundersökningarna 1985-2018 och Riksdagsundersökningarna 1985-2018.

Kommentar: Tabellen visar resultat från linjära regressionsanalyser. I den första kolumnen "utan kontroll för parti" visas regressionsanalyser med åsiktsfrågan som beroende variabel och kön som (kategorisk) oberoende variabel där kvinna använts som referenskategori. I den andra kolumnen läggs även parti som (kategorisk) kontrollvariabel med Vänsterpartiet som referenskategori. * p<0,05, ** p<0,01, *** p<0,001

Det viktigaste resultatet i tabell 3 är att det finns en rad frågor där könsskillnaderna bland väljare kvarstår även efter kontroll för partitillhörighet. Detta gäller inte minst de områden som särskilt berör kvinnors position i samhället: förslaget att minska den offentliga sektorn (sedan 1994 kvinnor mer negativt inställda än män), förslaget om att införa sextimmars arbetsdag (kvinnor mer positivt inställda än män) samt förslaget om att förbjuda alla former av pornografi (kvinnor mer positivt inställda än män). Men även för förslagen om att minska inkomstskillnaderna i samhället (kvinnor mer positivt inställda än män) och att avveckla kärnkraften (kvinnor mer positivt inställda än män) visar resultaten i tabell 3 på en könsskillnad som kvarstår även under kontroll för parti och vid mer än ett enstaka tillfälle.

För år 2018 har vi med ett större antal sakfrågor än för övriga tidpunkter. För detta år har vi gjort mer sammanfattande analyser där vi undersöker om könsskillnaderna kvarstår när det gäller det ekonomiska respektive kulturella index vi tidigare redogjort för (tabell 2). Resultaten i tabell 3 visar att kvinnliga väljare fortfarande är mer ekonomiskt vänster och mer kulturellt frihetliga/libertära även efter det att vi tagit hänsyn till partitillhörighet. Sammantaget tyder dessa resultat att det bland väljare finns en könsdimension som inte helt och hållet sammanfaller med partidimensionen samt att denna könsdimension framträder samtliga undersökta år.

Så långt väljarnivån. Men om vi går till resultaten bland riksdagens ledamöter i tabell 3 är det dock tydligt att könsdimensionen i stor utsträckning sammanfaller med partidimensionen. Det är egentligen endast för de två förslagen införa sextimmarsdag för samtliga förvärvsarbetande samt förbjuda alla former av pornografi (kvinnor mer positivt inställda än män till båda förslagen) som det kvarstår signifikanta könsskillnader efter det att vi tagit hänsyn till partitillhörighet. År 2018 är dock inte könsskillnaden i inställning till sextimmarsdagen signifikant efter kontroll för parti. De mer sammanfattande analyserna för 2018 visar att kvinnor i riksdagen, även efter kontroll för partitillhörighet, är något mer vänster än män på den ekonomiska dimensionen men sambandet är svagt och för den kulturella dimensionen försvinner den statistiska signifikansen för sambandet när vi tar hänsyn till parti. Partidimensionen suddar således inte ut samtliga könsskillnader i riksdagen men betydelsen av partitillhörighet är betydligt mer framträdande bland riksdagsledamöterna än bland väljarna.

Jämställdhet och valet 2022

Att partidimensionen är mer framträdande i riksdagen än bland väljarna är högst rimligt då en vilja att företräda sitt parti är helt avgörande för att nå valbar plats på partiernas listor inför valen. Det kanske snarast är förvånande att det trots allt finns vissa könsskillnader som kvarstår bland politikerna när vi för in kontroller för partitillhörighet i analyserna. Teorin om närvarons politik får stöd på så sätt att i riksdagen som helhet står de kvinnliga politikerna mer nära de kvinnliga väljarna i prioriteringar och åsikter än vad män i riksdagen gör. Vi ska också framhålla att det särskilt under 1980-talet och

tidigt 1990-tal var kvinnor i riksdagen som gav hög prioritet åt de områden, socialpolitik/sjukvård samt utbildning, som under senare år blivit helt centrala för kvinnliga väljare när de tar ställning till sitt partival.

Bland väljarna återfinns en könsdimension som är såväl ekonomiskt som kulturellt färgad, men som allra starkast handlar om frågor som relaterar till kvinnors position i samhället. Vår tolkning är att de samhällsförändringar som skett under senare decennier med exempelvis ett ökat uttag av föräldraledighet bland män inte varit så genomgripande som de först kan verka. Även om kvinnor idag förvärvsarbetar i samma utsträckning som män är arbetsmarknaden, som vi tidigare framhållit, tämligen könsuppdelad där kvinnor i högre utsträckning arbetar inom välfärdssektorn och är kommunalt anställda medan män i högre utsträckning arbetar inom tillverkningssektorn och är privat anställda. Undersökningar utförda av statistiska centralbyrån (SCB) inom ramen för deras jämställdhetsstatistik visar också att kvinnor fortfarande arbetar deltid oftare än män och ägnar mer tid åt obetalt hemarbete (SCB 2020).

Vår undersökning tydliggör att frågan om varför män som grupp rört sig högerut under de senaste 50 åren behöver få större utrymme i forskningen. Denna omsvängning påbörjades under 1980-talet men har blivit tydligare sedan valet 2010. Sverigedemokraternas framväxt är rimligen en del i denna utveckling men knappast hela förklaringen då vi sett att könsskillnaderna är större och tydligare i andra frågor än den som handlar om förslaget att ta emot färre flyktingar.

Avslutningsvis ska vi spekulera något om valet 2022. Om de rödgröna partierna skulle lyckas hålla kvar sitt övertag bland kvinnliga väljare och samtidigt i lika hög grad locka manliga väljare skulle de, byggt på 2018 års resultat, nå egen majoritet (54,8 procent). Om Moderaterna och Sverigedemokraterna på motsvarande sätt skulle lyckas hålla kvar sitt övertag bland manliga väljare och samtidigt i lika hög grad locka kvinnliga väljare skulle dessa två partier, byggt på 2018 års resultat, nå egen majoritet (56,6 procent). Kanske går det att förvänta sig att frågor om jämställdhet blir lika framträdande i 2022 års val som de en gång var i valet 1994? Flera partier har mycket att vinna på att jämna ut nuvarande könsskillnader i partival men balansakten lär inte vara alldeles enkel.

Referenser:

- Abendschön, Simone & Stephanie Steinmetz. 2014. "The Gender Gap in Voting Revisited: Women's Party Preferences in a European Context." *Social Politics* 21(2):315-344.
- Campbell, Rosie. 2004. "Gender, Ideology and Issue Preference: Is There such a Thing as a Political Women's Interest in Britain?" *The British Journal of Politics and International Relations* 6:20-44.
- Dassonneville, Ruth. 2020. "Change and continuity in the ideological gender gap a longitudinal analysis of left-right self-placement in OECD countries." *European Journal of Political Research* 60(1):225-238.
- Dassonneville, Ruth & Ian McAllister. 2018. "Gender, Political Knowledge, and Descriptive Representation: The Impact of Long-Term Socialization." *American Journal of Political Science* 62(2):249-265.
- Delli Carpini, Michael X. & Scotts Keeter. 2000. "Gender and Political Knowledge." I *Gender and American Politics: Women, Men and the Political Process*, eds. Sue Tolleson-Rhinehart and Jul J. Josephson. New York: M.E. Sharpe.
- Florin, Christina. 2017. "Visioner, rörelser och rösträtt. En resa i tiden." I *Rösträttens århundrade* red. Ulrika Holgersson och Lena Wängnerud. Göteborg och Stockholm: Makadam förlag.
- Freidenvall, Lenita. 2006. *Vägen till varannan damernas. Kvinnorepresentation, kandidaturval och kvotering i svensk politik 1970-2002*. Stockholm: Stockholm University.
- Giger, Nathalie. 2009. "Towards a modern gender gap in Europe? A comparative analysis of voting behavior in 12 countries." *The Social Science Journal* 46:474-492.
- Goossen, Mikael. 2020. "The gender gap in welfare state attitudes in Europe: The role of unpaid labour and family policy." *Journal of European Social Policy*. 30(4):452-466.
- Hernes, Helga Maria. 1987. *Welfare State and Woman Power. Essays in State Feminism*. Oslo. Norwegian University Press.
- Holgersson, Ulrika & Lena Wängnerud. 2019. "Kampen, utvecklingen och framtiden för dmeokratin. En inledning." I *Rösträttens århundrade* red. Ulrika Holgersson och Lena Wängnerud. Göteborg och Stockholm: Makadam förlag.
- Inglehart, Ronald & Pippa Norris. 2003. *Rising Tide. Gender Equality and Cultural Change around the World*. Cambridge: Cambridge University Press
- Iversen, Torben & Frances Rosenbluth. 2006. "The Political Economy of Gender: Explaining Cross-National Variation in the Gender Division of Labor and the Gender Voting Gap." *American Journal of Political Science* 50(1):1-19.

- Naurin, Elin & Patrik Öhberg. 2019. "Kvinnors och mäns politiska åsikter och intresse under 30 år." I *Storm och Stiltje* red. Ulrika Andersson, Björn Rönnersrand, Patrik Öhberg, Annika Bergström. Göteborg: SOM-institutet.
- Oscarsson, Henrik & Sören Holmberg. 2008, *Regeringskifte. Väljarna och valet 2006*. Stockholm: Norstedts Juridik.
- Oscarsson, Henrik & Sören Holmberg. 2016. *Svenska väljare*: Wolters Kluwer.
- Oskarson, Maria & Jakob Ahlbom. 2021. *Trender i könsskillnader bland svenska väljare*. Valforskningsprogrammet. Göteborgs universitet.
- Oskarson, Maria & Lena Wängnerud. 1995. *Kvinnor som väljare och valda*. Lund: Studentlitteratur.
- Phillips, Anne. 1995. *The Politics of Presence*. Oxford: Oxford University Press.
- Rönnbäck, Josefin. 2004. *Politikens genusgränser. Den kvinnliga rösträttsrörelsen och kampen för kvinors politiska medborgarskap 1902-1921*. Stockholm: Atlas akademi.
- SCB. 2020. *På tal om kvinnor och män. Lathund om jämställdhet*. Stockholm: Statistiska Centralbyrån.
- Shorrocks, Rosalind. 2018. "Cohort Change in Political Gender Gaps in Europe and Canada: The Role of Modernization." *Politics & Society* 46(2):135-175.
- Sundström, Aksel & Aaron M McCright 2014. "Gender differences in environmental concern among Swedish citizens and politicians." *Environmental politics* 23 (6): 1082-1095.
- Spierings, Niels & Andrej Zaslove. 2017. "Gender, populist attitudes, and voting: explaining the gender gap in voting for populist radical right and populist radical left parties." *West European Politics* 40(4):821-847.
- Stolle, Dietlind & Elisabeth Gidengil. 2010. "What Do Women Really Know? A Gendered Analysis of Varieties of Political Knowledge." *Perspectives on Politics* 8:93-109.
- Verba, Sidney, Kay Lehman Schlozman & Henry E. Brady. 1995. *Voice and equality: civic voluntarism in American politics*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Wängnerud, Lena. 2017. "Att gå och rösta. Valdeltagande och social representation efter rösträttens införande." I *Rösträttens århundrade* red. Ulrika Holgersson och Lena Wängnerud. Göteborg och Stockholm: Makadam förlag.
- Östberg, Kjell. 1997. *Efter rösträtten. Kvinnors utrymme efter det demokratiska genombrottet*. Eslöv: Symposion.